

■ 1924-Lozan Sulh Anlaşması Hatıra Pulları

KÜLTÜRÜN AYNASI PULLAR

MİLLETLER, TARİH BOYUNCA OLUŞTURDUKLARI KÜLTÜRLERİ YAŞATMAK, YANSITMAK HEM DİĞER TOPLULUKLARA HEM DE GELECEĞE AKTARMAK İÇİN ÇEŞİTLİ ARAÇLAR KULLANMAKTADIR. BU ARAÇLARIN EN GÜÇLÜ VE EN KÖKLÜ OLANI DA DEVLETTİR. DEVLETLERİN BAYRAK, MARŞ VE PARA GİBİ BAĞIMSIZLIK SEMBOLLERİNDEN BİRİ DE PULDUR. PULLAR; ÇOK ÇEŞİTLİ, RENKLİ, BOYUTLU BİR DÜNYAYA AÇILAN VE YAŞANILAN DÖNEME TANIKLIK EDEN TARİHİ BELGELERDİR.

Yeryüzünde pul kadar basit ve aynı zamanda bir o kadar karmaşık bir şeye zor rastlarız. Pullar, dışarıdan bakıldığı zaman posta gönderilerinde, posta ücretinin ödendiğini belgelemek amacıyla zarfın veya mektup kâğıdının üzerine yapıştırılan bir etikettir. Pulların üzerinde genellikle basıldığı ülkenin somut bir değeri, lideri veya sembolü yer alır. Aslında bu resimler, pul dünyasına girmek isteyenler için en basit ipucunu oluşturur. Bir anlamda "giriş" mahiyetindedir. Pul "biriktirmeye" başladığımızda bu dünyanın tasarımsal ve sanatsal açıdan çok geniş zenginlikler barındırdığını görürüz.

Pul bir ülkenin tarihini, sosyal yapısını ve değerlerini yani kültürünü yansıtır. Pul dünyanın neresine gönderilirse gönderilen ülkenin kültürünü oraya taşır. Dolayısıyla pul,

adeta bir kültür elçisidir. Bu küçük "posta etiketi"nin böylesine önemli bir işlev taşıması şaşırtıcı gelebilir. Birçok insanın merak ettiği ama hakkında çoğumuzun pek de bilgi sahibi olmadığı pul dünyası, ülkeler arasında oldukça geniş bir kültürel etkileşim alanıdır.

Geçmişe kıyasla artık pullarla alakalı çok fazla şey görmesek de bu durum sizi yanıltmasın. Pek çok filatelist günümüzde PTT çatısı altında veya çeşitli federasyonlarda toplanarak "pulculuğun" gelecek kuşaklara aktarılması ve bu değerlerin kaybolmaması için çalışmalar yapmaya devam etmektedir.

Şimdiye kadar sizlere pulların önemini soyut bir şekilde anlattık, pulları daha iyi tanıtabilmek için pulculuğun tarihinden bahsetmemiz gerekiyor. Şimdi gelin biraz geçmişe yolculuk yapalım.

■ 2011 Atatürk'ün Doğumunun 130. Yılı

■ 2012 Dünya Çevre Günü (Dinozorlar) Kanulu Anna Bloğu

■ 2013 PTT Pul Müzesi Tarihi Tanıklık Eden Koleksiyonlar Anna Pulları

■ 2013 Türk Pulunun 150. Yılı Kanulu Anna Bloğu

PULUN TARİHİ

Postacılık faaliyetlerinin yoğunlaştığı ve profesyonelleşmeye başladığı 19. yüzyılın ortalarında hayatımıza giren pulların geçmişi çok uzaklara dayanmıyor. İnsanlığın son 250 yılına baktığımızda ise pulların etkisi yadsınamayacak kadar fazladır. 1 Mayıs 1840'ta İngiltere'de "Penny Black" adıyla basılan ilk yapışkanlı posta pulu, peşinden gelecek değerli kâğıtların ilki olmuştu. Sir Rowland Hill'in mucidi olduğu Penny Black'in üze-

rinde dönemin İngiltere kraliçesinin resmi yer almaktaydı. Ancak bu pulun etrafında günümüzde alışık olduğumuz aksine "danteller" yoktu. Bu sebeple makasla kesilip ayrılmak durumundaydı. Ayrıca Birleşik Krallık'ta üretildiğine dair bir ifade taşıyamıyordu. İlk bastığı pulla başlattığı bu geleneği günümüzde de sürdüren Birleşik Krallık'ta basılan pulların üzerinde hâlâ üretildiği ülkenin ismi yazılmaktadır.

TÜRKİYE'NİN PULCULUK TARİHİ

1840'ta Birleşik Krallık'ta doğan pulun Osmanlı İmparatorluğu'na ulaşması ise 23 yıl aldı. 13 Ocak 1863'te Darphane-i Amire'de Osmanlı'nın ilk pulu basıldı. Posta Nazırı Ağâh Efendi döneminde beyaz kâğıt üzerine siyah baskı tekniği kullanılarak basılan pulların üzerine süngerle boya çekilmiş ve perforajsız hâlde çıkarılmıştır. "Tuğralı Pullar" olarak adlandırılan ilk Türk pullarının üzerinde dönemin padişahı Sultan Abdülaziz'in imzasını temsil eden tuğra ve bu tuğranın altında da "Devlet-i Aliye Osmaniye" ibareli bir hilal içinde yıldız yer almaktaydı. Tuğralı Pullar, Türkiye'nin bu alandaki yolculuğunun ilk örneği ve günümüze kadar gelen filateli mirasının atasıydı. Ancak ömrü çok da uzun olmadı.

Tuğra Pullar'ın yerini Osmanlı Devleti tarafından 1865 yılında Fransa'da hazırlatılan "Ay Yıldızlı Duloz ve Aylık Ampir Posta Pulları" aldı. İmparatorluk, 1892 yılında pulları kendi topraklarında basmaya karar verdi ve Düyun-u

Umumiye Matbaasında "Tuğralı ve İmparatorluk Armalı Posta Pulları" 150'lik tabakalar halinde basılmaya başlandı. 1898'deki Türk - Yunan Savaşı'nda Teselya'nın işgalinin hatırası olarak tedavüle sunulan "Teselya Pulları" Türk filateli dünyasında bir devrim yaratmıştır. Türkler, ilk kez anma pulu basmış ve bu pullar tarihe ilk sekizgen pul olarak geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin ilk 'resim' yer alan posta pulunu görmek için ise 1914'e kadar beklemek gerekmektedir. Bradbury Wilkinson Matbaasında basılan Osmanlı'nın ilk resimli pulu "Londra Baskısı Pulları" olarak adlandırılmaktaydı. Londra Baskısı Pulları, imparatorluğun modernleşme çabalarından biri olarak tarihe geçti.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında pul basımı yavaşladı. Osmanlı Devleti, bu sebeple eski tarihlerde tedavülden kaldırılmış pulların bir kısmını sürşarj ederek tekrar tedavüle çıkardı. Sürşarjda kullanılan yıldızın altı köşeli olmasından do-

■ 2014 Avrupa 2014 (Ulusal Müzik Enstrümanları)

■ 2014 Tarihî Köprüler

■ 2014 Türkiye-Polonya Ortak Anma Pulü

■ 2015 PTT'nin Kuruluşunun 175. Yılı Konulu Anma Pulları ve Anma Bloğu

■ 2015 PTT'nin Kuruluşunun 175 Yılı Konulu Anma Pulları ve Anma Bloğu

■ 2016 Tarihi Çarşılar Anma Blokları

■ 2017 Tarihi Çarşılar (Kemeraltı) Konulu Anma Pulları

■ 2018 Avrupa 2018 (Köprüler) Konulu Anma Pulları

■ 2018 Bitkiler Konulu Anma Pulları

layı bu seri "**Altı Köşeli Yıldız Serisi**" olarak adlandırılmıştır. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın ardından sürşarjlı pulların mevcudu gittikçe azalmaya başladığından devletin stoklarında kalan pulların tümü gözden geçirilmiş, kullanılmaya elverişli durumda olanları ayırt edilerek "Sürşarjlı Harp Emisyonu Pulları" adıyla sürşarj edilmiştir. Sürşarj için "**Posta, Telgraf ve Telefon**" kelimelerinin ilk harfleri alınarak bir şekil meydana getirilmiştir. PTT isminin ilk olarak görüldüğü bu seri, "**PTT Serisi**" olarak adlandırılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından postacılık ve pulculuk alanında çeşitli yenilikler gerçekleşmiştir. 1840'tan beri Türk insanına hizmet

eden PTT, Cumhuriyet Dönemi'nde de hizmetlerini sürdürmüştür. Günümüze kadar gelmiş köklü bir kurum olan PTT Türkiye'de pul basma yetkisinin tek sahibidir. Cumhuriyet Dönemi'nde ilk olarak basılan "**Ay-Yıldız Serisi**", 1863'ten beri pek çok pulun dizayn unsuru olan tuğranın kullanımına son verildiğinin habercisidir. 1924'te Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün resminin yer aldığı pullar basılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk, bu pullardan sonra da hiçbir zaman unutulmamış ve Türkiye'deki filateli ürünlerinin genel konusu olmaya devam etmiştir. Günümüze kadar türlü badireler atlatan ve üretim aşamasında teknik gelişmeler yaşayan pullar, artık neredeyse ülkeler arasında bir prestij simgesi olmuştur.

PTT'NİN TARİHİ

Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile yaşanan gelişmelerin sonucu olarak bundan 180 yıl önce 1 Ekim 1840'ta kurulan Posta Nezareti çalışmalarına başlamıştır. Kurumun ilk yerleşkesi ise İstanbul'daki Yeni Camii avlusundaki Postahane-i Amire'dir. 1843'te bugün PTT ile özdeşleştirilen telgraf icat edilmiş, 11 yıl sonra da ülkemize gelmiştir. Telgraf hizmeti, 1855'te kurulan Telgraf Müdürlüğü üzerinden gerçekleştirilmiştir. Ancak 1871'de Posta Nezareti ve Telgraf Müdürlüğü birleştirilmiş, Posta ve Telgraf Nezaretine dönüştürülmüştür.

23 Mayıs 1909'da ilk manuel telefon santralinin de İstanbul'la ulaşmasıyla kurumun adı tekrar değişmiş;

Posta, Telgraf ve Telefon Nezareti ismini almıştır. 1913'te ise Posta, Telgraf ve Telefon Umum Müdürlüğü adını almıştır. Kurum bu isimle uzun yıllar boyunca hizmetlerini sürdürmüştür. 1994'te yeniden yapılanarak T.C. Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü ve Türk Telekomünikasyon Anonim Şirketi olmuş, 1995'ten itibaren T.C. Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. 29 Ocak 2000 tarihinde T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı (**PTT**) ismini alan kurum günümüzde posta, kargo ve bankacılık alanında gerçekleştirdiği yenilikçi çalışmalarla sektörel liderliğini korumakta ve kesintisiz şekilde hizmetlerine devam etmektedir.

PTT VE PUL

Haberleşme, kargo ve bankacılık sektörlerinde müşterilerinin beklentilerini karşılamak için çağın gerektirdiği tüm atılımları yapan PTT, yıllar geçse de pullarla ilgisini hiç kesmemiştir. PTT, günümüzde yıllık olarak **"Pul Emisyon Programları"** yayınlamakta ve bu kapsamda pullar basmaktadır. Pullarda, yıl içinde meydana gelebilecek ve ülkemizi ilgilendiren önemli olaylar, geçmiş yıllarda gerçekleşen ülkemizi ve dünyayı ilgilendiren olaylar, ulusal veya küresel çapta önemi olan insanların doğum veya ölüm yıl dönümleri; tarihi, turistik ve kültürel konuların yanı sıra sanat ve spor olayları gibi birçok konuya yer verilmektedir.

PTT, pul basımı dışında kendi bünyesinde etkinlikler ve pul sergileri düzenlemekte ve uluslararası pul etkinliklerine katılmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Kamu Posta İşletmecileri Birliği (PostEurop) tarafından

2002'den bu yana düzenlenen **"En İyi Avrupa Pulu"** yarışmasına her yıl belirlenen konu çerçevesinde katılmaktadır. 2011'den beri de bu yarışmada ilk üç sıralamada yer alarak dereceye girmektedir. Öte yandan her yıl Dünya Posta Birliği (UPU) tarafından düzenlenen ve 20'den fazla birlik üyesi posta idaresinin katıldığı Filateli Föy Yarışmaları'na da katılmaktadır. Bu tür yarışmalarda kazanılan başarılarla ülkemiz yurt dışındaki platformlarda temsil edilmektedir. Ayrıca PTT, Türkiye'yi pul dünyasında önemli referans noktalarından biri olarak öne çıkarmaktadır.

Ülkemiz sınırları içinde birçok pul sergisi düzenlenmekte ve pul müzeleri açılmaktadır. Bu konuda PTT'nin verdiği katkı tartışılmaz. Bu müze ve sergilerde sergilenen pullar ile ülkemizin tarihi ve coğrafyamızın kültürü ayrıca dünyadaki önemli olaylar anımsatılmaktadır.

■ Bu yazı Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketinden dergimizin bu sayısında yayınlanmak üzere temin edilmiştir.

■ 2018 Euromed (Akdeniz'deki Evler) Konulu Anma Pulları

■ 2019 Avrupa 2019 Ulusal Kuşlar Konulu Anma Pulları

Pul Sözlüğü

Filateli: Posta ve pulla ilgili yapılan koleksiyonculuktur.

Emisyon: Değerli bir kâğıdın veya pulun tedavüle çıkarılmasıdır.

Föy: Üzerinde dantelli veya dantelsiz, bir veya birkaç pul basılmış ve kenarlarında çoğu zaman yazılar taşıyan küçük pul tabakası.

Perforaj: Tabaka ve anma bloklarındaki pulların birbirinden kolay ayrılabilmesi için aralarının zimbalanması işlemidir.

Sürşarj: Pul gibi değerli kâğıtların değerini değiştirerek veya değiştirmeksizin başka bir olayı anmak veya pulun çıkarılış amacını değiştirmek için üzerlerine yeni yazılar, rakamlar veya motifler basılması işlemidir.

İlgün Zarfı: Üzerlerinde bir anma pulu serisi, blok şeklinde anma pulu veya sürekli posta pulu serisi yer alan ve ilkgün

damgası ile damgalanmış filatelik zarflardır.

Özelgün Zarfı: Üzerlerinde bir anma pulu, sürekli posta pulu veya pul baskısı yer alan, damganın konusuna ilgili tasarım bulunan ve özeltarih damgasıyla damgalanmış filatelik zarflardır.

Özeltarih Damgası: Anma pulu çıkarılmamış bazı önemli olaylar için belirli günlerde ve olaylarla ilgili yerlerdeki PTT iş yerlerinde, geçerlikte bulunan herhangi bir anma pulunu veya sürekli posta pulunu iptal etme üzere yaptırılan ve üzerlerinde ilgili olduğu olaya ait tasarım bulunan tarih damgalandır.

İlgün Damgası: Anma pulu ve sürekli posta pullarının tedavüle çıkarıldıkları gün, yalnız bu pulların ve aynı gün tedavüle çıkarılan aynı konudaki pul baskılarının iptalinde kullanılmak üzere yaptırılan ve üzerlerinde ilgili tasarım bulunan tarih damgalandır.